

*‘Zoals bomen mensen tonen
dat er kracht tot groeien is,’*

Meditatie ds. Gerard Rinsma zondag 26 november 2017

LEZINGEN:

1 Thessalonicenzen 5:1-11

Mattheüs 24:14,23-35

OVERWEGING

Gemeente van onze Heer Jezus Christus

Vandaag zijn we hier bij elkaar gekomen om al diegenen te gedenken die in het afgelopen jaar zijn overleden. We hebben u als familie en naasten uitgenodigd en u bent met zo velen gekomen. We willen samen met u vandaag voor even stil staan bij het leven van wie gestorven is en we willen de namen van hen laten klinken die ons zo dierbaar zijn en die we moeten missen.

“Stil staan” is iets wat we in het dagelijks leven niet zo vaak doen, we zijn hier meer aan het rennen en hollen, We hebben een drukke agenda die het ritme van de dag en soms ook de nacht bepaalt, druk, druk, druk...

Maar als het om het sterven gaat, en als het om rouwen gaat, dan is het tijd om pas op de plaats te maken, is het tijd om stil te worden, is het tijd om stil te staan.

Elke keer als u hier binnen komt in de Agneskerk zult u waarschijnlijk herinnerd worden aan het afscheid dat u hier hebt moeten nemen van iemand met wie u verbonden bent geweest, met wie u zich ook nu verbonden weet.

Natuurlijk weet ik wel dat de dood ook een bevrijding kan zijn en dat de dood soms gezocht wordt, maar de dood maakt ook veel stuk. Ontwricht het leven van mensen. Is inderdaad zoals Paulus zegt: ‘onze laatste vijand’.

Een vijand, die het leven van mensen volledig over de kop gooit; een vijand, die de plannen van mensen volledig in de war schopt, een vijand, die het leven van mensen volledig ontwricht en zie maar dat je het dan weer enigszins op de rails krijgt.

Het is soms nog gemakkelijker om de Mount Everest te beklimmen; het is soms nog gemakkelijker om de oceaan over te zeilen dan verder te moeten leven met die leegte, dat gemis, die pijn, dat verdriet om die éne.

Verhalen van veel mensen schieten door m'n hoofd; brokstukken van gesprekken, regels uit brieven, blikken van in- en in verdrietige mensen; zoals in de bijbel Jacob, die weigerde zich te laten troosten, toen hem de mantel van z'n zoon Jozef werd gebracht. ‘Rouw dragend zal ik tot mijn zoon in het dodenrijk neerdalen.’¹

---

¹ Gen. 37:35

Er is ontroostbaar verdriet, sprak de dominee in de afscheidsdienst van het 9-jarig jongetje van vrienden van mij: 'verdriet, dat niet overgaat, verdriet, waar geen troost voor bestaat. De bijbel kent zulk ontroostbaar verdriet.' Verdriet waar geen woorden voor is, geen recept voor bestaat.

En het enige wat wij in de kerk te bieden hebben, is het noemen van de namen en het aansteken van een lichtje. Dat lijkt een schrale troost, maar als woorden ons ontbreken, dan kan zo'n licht soms in een andere taal tot ons spreken. En ons herinneren aan een lied: als alles duister, ontsteek dan een lichtend vuur. Of aan een verhaal of een woord of psalm uit de bijbel. Zo kent men in de joodse traditie een oud scheppingsverhaal, dat als volgt gaat:

Toen God hemel en aarde geschapen had, waren beiden hem even lief. Terwijl de hemelen zongen en Gods lof prezen, huilde de aarde. Waarom huil je? vroeg God aan de aarde. Heb ik je niet even lief als de hemel? De aarde hielp even op met snikken en zei: Mij houd je op afstand, terwijl de hemelen in je nabijheid zijn en zich verheugen in de glans van je heerlijkheid. De hemel, zo ging de aarde verder, gaf je geen spijs in handen, omdat de hemelen door jÓuw tafel gespijsd worden. En wat op mij leeft, zei de aarde, is aan de dood gewijd, die niet in het rijk der hemelen komt. Hoe zou ik, zo sprak de aarde, dan niet huilen?

En zo kom ik bij de tekst uit Mattheüs. Hoort Mattheüs de aarde ook niet huilen? Hoort hij haar ook niet zuchten? Ziet hij haar niet verscheurd onder de verwoesting en de verdrukking, terreur, die over de wereld zal komen? Dit toekomstbeeld is door Mattheüs kort na de val en de verwoesting van Jeruzalem geschreven.² En als Mattheüs over de eindtijd schrijft, over de toekomst, dan blik hij in gedachten terug.

En ook Paulus is er aanvankelijk van overtuigd dat het niet zo lang meer zal duren, en bindt zijn gemeente op het hart om vooral waakzaam te zijn.³ Maar al gauw zal zijn horizon zich verbreden, zoals eigenlijk in heel de

---

² In hoofdstukken 24 en 25 verzamelt Mattheüs uiteenlopende en ongelijktijdige traditiestukken over het einde van 'deze wereld' en verwerkt dit alles tot een geheel, als concrete catechese voor de Mattheaanse gemeente. In het eerste gedeelte van dit hoofdstuk wordt verwezen naar apocalyptische agitatie, en Mattheüs roept, in verzet tegen die barre geruchten, zijn gemeente op tot nuchtere kalmte: je moet niet meelopen met al die valse profeten en voorspellers van het einde der wereld. Dat dit einde metterdaad komt, is voor Mattheüs een zekerheid, maar dat zal dan voor een ieder wel klaar en duidelijk zijn: dit vraagt geen kijkend lezen in een magische toverbol. Weest dus nuchter en kritisch ten aanzien van allerlei adventistische geruchten.

³ 1 Thess. 5:8 zodat de dag van de Heer u zou kunnen overvallen als een dief, want u bent allen kinderen van het licht en van de dag. Wij behoren niet toe aan de nacht en de duisternis, dus laten we niet slapen, zoals anderen, maar waken en op onze hoede zijn

kerk, als de wederkomst op zich laat wachten. Maar elke keer, in tijden van spanning en verandering zie je dat opnieuw gebeuren: dat de tijdshorizon zich versmalt, zich verenigt. Dan groeit het bange besef dat de dagen van de wereld, van de kosmos geteld zijn. Zo was het ook in de dagen van Noach; ook in de dagen van Jesaja, toen het Noord-Rijk was gevallen en ook Jeruzalem bedreigd werd. Zo was het ook in Jezus' tijd. Zo was het in de tijd van Augustinus, bij de overgang van de laatantieke wereld naar de westerse tijd. En zo was het bij de overgang van het herfsttij der Middeleeuwen naar onze moderne tijd. Luther dacht dat het einde der tijden zeer nabij was, en het feit dat de Elbe toen buiten haar oevers was getreden, was voor hem het grootste voorteken van het einde der wereld.

"Wij vragen angstig vergiffenis en vrede", zo schreef de Haarlemse geleerde Theodorus Schrevelius in 1601, toen er binnen enkele maanden tijd achtereenvolgens een reusachtige potvis was aangespoeld bij Wijk aan Zee, er een zons- en maansverduistering werd waargenomen, en De Republiek was opgeschrikt door een lichte aardbeving. "Want indien de profetieën der zieners iets waard zijn, dan zijn dit de bewijzen van Uw toorn".⁴

De bijbelse en latere geschiedenis verwijzen kennelijk naar diep ingegrifte, algemeen-menselijke oer modellen, mogelijke grond enerzijds voor hoop, anderzijds voor doemdenken.⁵

Oorlogen en verdrukking, conflicten en verdeeldheid, demagogen en volksverleiders; Mattheüs kan het einde niet anders zien dan door de bril van het verleden. Toen huilde aarde en aan het eind zal de aarde opnieuw huilen. Maar toch klinkt daardoor heen ook hoop: eenmaal zal er een andere tijd aan breken. Een radicaal andere tijd. Een tijd, die ingeluid zal worden door de komst van de mensenzoon. Een tijd, die je al kunt zien

---

⁴ Teken van gods gramschap Wonderbaarlijke natuurverschijnselen in de Republiek in de 16^e en 17^e eeuw Eric Jorink

⁵ Beatrice de Graaf heilige strijd, het verlangen naar veiligheid en het einde van het kwaad. In haar laatste boek gaat Beatrice de Graaf er uitgebreid op in. Het einde der tijden is ook niet iets dat mensen in de hand hebben. Zelfs met de grootste bergen big data, met de meest geavanceerde algoritmes is bijvoorbeeld een terroristische aanslag niet met 100% zekerheid te voorspellen, hoeveel miljoenen aan onderzoeksgeld reeds aan dit dilemma zijn uitgegeven. Met andere woorden: een invulling van veiligheid die schreeuwt om een volledige kolonisatie van de verre toekomst en die een menselijke verlossing van het kwaad belooft, is een belofte die wetenschappelijk volstrekt ongegrond is. Sterker nog: dat is een insteek die christenen op ook op theologische gronden met een gerust hart mogen afwijzen. Christus heeft de machten (..) overwonnen. Het Koninkrijk van God is al aangebroken en binnen handbereik.

aanbreken dwars door de oude heen.

Want Mattheus is geen doemdenker. Maar zich er wel van bewust dat hij in een crisistijd leeft. Net zoals nu het besef groeit opnieuw in een crisistijd te leven. Maar crisis⁶ is nooit een eindpunt, een eindstation, maar een doorgang naar een volgende fase. En daarom wijst Jezus in dit evangelie van Mattheus met zijn vinger naar een boom en hij zegt: Leer van de vijgenboom deze les: als zijn takken zacht worden en de blaren uitbotten, dan weet je dat de zomer dichtbij is.⁷

In Israël, in de joodse traditie bekleeden bomen een ereplaats. Het zal u misschien gek in de oren klinken, maar de rabbijnen hebben voor de bomen zelfs een aparte nieuwjaarsdag ingesteld. Het nieuwjaar van de bomen valt in de maand Sjewat, als het merendeel van de regentijd voorbij is, en het sap weer in de boom begint op te stijgen: een nieuwe cyclus van bloei en vruchtzetting begint. Dat is het moment, waarop het nieuwjaar van de bomen in Israël begint.⁸

Wat een verschil, denk ik, want ik kijk uit het raam en zie hoe de wind tekeer gaat en hoe hij aan de bomen rukt. Niks zomer, het is herfst en de winter komt eraan. En ik weet: een boom kan zich niet verplaatsen, kan niet even de luwte, de warmte opzoeken, kan niet vluchten voor de storm, de hagel of het onweer. Een boom moet alles over zich heen laten komen en hopen dat hij blijft staan. Hopen dat zijn wortels stevig genoeg zijn. Hopen dat zijn takken het blijven houden, als sneeuw en ijzel zich erop afzetten. Hopen in de winter op de zachte wind uit het zuiden; hopen in de winter op een beter klimaat. Bomen moeten overwinteren en daarin lijken ze op mensen. Maar juist als hun situatie onhoudbaar is, juist in die tijd, in het hartje van de winter zuigt de boom uit de diepten van de aarde nieuwe levenskracht op. Zo zien de rabbijnen de boom als teken van Israël

---

⁶ Een crisis (meervoud: crises) is een zware noodsituatie waarbij het functioneren van een stelsel (van welke aard dan ook) ernstig verstoord raakt. Het woord 'crisis' heeft in de dagelijkse spraak een negatieve lading. Van oorsprong is de term echter neutraal. Etymologisch komt het voort uit het (oud)Griekse werkwoord κρινομαι (kri-nomai) met de betekenissen scheiden, schiften, onderscheiden, beslissen, beslechten, richten en oordelen. Zo bezien, is een crisis een 'moment van de waarheid', waarop een beslissing moet worden genomen die van grote invloed is op de toekomst. De Leidse bestuurskundige Uri Rosenthal onderscheidt verschillende soorten crises: Natuurlijke rampen (zoals de watersnoodramp in 1953 en de uitbraak van mond-en-klauwzeer in 2001); Explosies en branden (zoals de Vuurwerkcramp Enschede en de Schipholbrand); Transportongevallen (zoals de Bijlmerramp en de Herculesramp); Rellen en ongeregelde heden (zoals de Kroningsoproer in 1980); Terrorisme en gijzelingen (bijvoorbeeld de Treinkaping bij De Punt in 1977); Psychocrises (zoals n.a.v. de dood van Meindert Tjoelker, Pim Fortuyn en Theo van Gogh); Bestuurlijke crises (bv. n.a.v. de uit de hand gelopen kosten van de Amsterdamse Stopera); Economische crises (zoals de beurscrach van 1929 en de kredietcrisis van 2008).

⁷ Matth. 24:32

⁸ Whitlau, Als de zomer in aantocht is. pg. 192

en als symbool voor het leven van mensen: in het diepst van de duisternis begint het licht van de Messias gestalte te krijgen. Zo op het oog overheerst de wanhoop, maar in de boom begint het sap al op te stijgen; het nieuwjaar van de bomen is in aantocht, de verlossing van Israël is nabij. Zoals bomen elk jaar opnieuw een doorstart maken, zo probeert Mattheüs zijn gemeente te troosten: met het beeld van de vijgenboom. Ook jullie, zegt hij, kunnen een doorstart maken. Dit is niet het einde, maar een crisis, waar je doorheen zult komen. Zoals de lente op de winter volgt en de natuur een doorstart maakt, zo mogen jullie blijven hopen op een nieuwjaar, een beter seizoen, een milder klimaat, dat ooit zal aanbreken. Zo zeker als Jezus leeft. Zo zeker als God ooit alles in allen zal zijn. Zo zullen jullie een doorstart maken naar een nieuw begin.

En om die reden zullen we volgende week doodleuk weer beginnen met advent; om in het verborgene de harttoon van het nieuwe begin te ontwaren. Als kerk maken we een doorstart en die liturgische gedachte wil ons helpen om zo in de wereld te staan en de toekomst tegemoet te leven.

En dan keer ik terug naar het verhaal over de huilende aarde; het was nog niet helemaal uit. Het eindigt nl. zo:

Toen de aarde haar verdriet had uitgebroken, heeft God de aarde getroost. Toch beloofde hij haar geen nabijheid, geen betere spijzen en geen onsterfelijk leven. Maar wat hij haar beloofde was dit: je moet niet bang zijn, aarde, eens zul ook jij tot de zingenden behoren. Amen.